

ABBAS SƏHHƏTİN PEDAQOJİ FƏALİYYƏTİNDƏ MAARİFÇİLİK

Sara Muradxan qızı Məmmədova

ADPU Ağcabədi filialı

sara2024@mail.ru

Xülasə

Tezisdə ilk növbədə məktəb və pedaqoji fikir tarixinə dair aparılmış tədqiqatlar yada salınır. Daha sonra Abbas Səhhətin pedaqoji fəaliyyətindən və maarifçilik ideyalarından danışılır. Şairin müəllimin şəxsi və peşə keyfiyyətlərinə, müəllim şəxsiyyətinə, təlimin təşkilində müəllimin roluna, vətənpərvərliyə dair fikirlərinə müraciət olunur.

Açar sözlər: Abbas Səhhət, ideya, maarifçilik ideyaları, müəllim şəxsiyyəti, vətənpərvərlik, təlim.

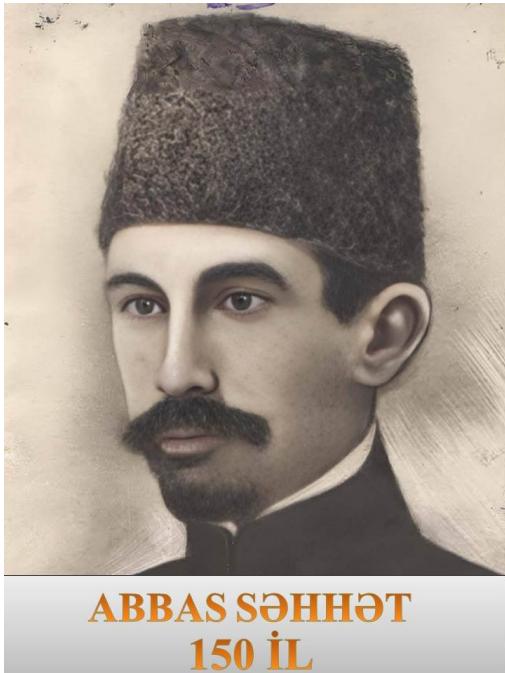
Summary

In the thesis, first of all, the studies conducted on the history of school and pedagogical ideas are mentioned. Then, Abbas Sahhet's pedagogical activities and educational ideas are discussed. The poet's thoughts on the teacher's personal and professional qualities, the teacher's personality, the teacher's role in the organization of training, and patriotism are addressed.

Key words: Abbas Sahhat, idea, enlightenment ideas, teacher's personality, patriotism, training.

“Şair və pedaqoq peşəsi bir-birindən ayrılmazdır. Üstəlik, sən maarifpərvər şairsənsə və auditoriyanın bir hissəsini uşaqlar təşkil edirsə, bu, vəhdət daha aydın hiss edilir”. Bu il hamımızın uşaqlıq illərimizdən tanıdığımız şair Abbas Səhhətin anadan olmasının 150-ci ildönümü tamam olur.

Abbas Səhhət 1874-cü ildə Şamaxıda, molla ailəsində doğulub.

1901-ci ildə İranda "Müzəffəriyə" məktəbinin tibb şöbəsini bitirən Səhhət Şamaxıya qayıdır və tibb sahəsində çalışmaqdan imtina edir. Oğlunun təhsilinə xeyli pul xərcləmiş molla atasının gözləntilərinin əksinə olaraq, Abbas həkimlikdən imtina edir, yerli məktəblərdə Azərbaycan dilinin tədrisinə başlayır. Abbas əksər uşaq şeirlərini də məhz həmin dövrdə yazır. Onun "Ana və bala", "Ata və oğul", "Yay", "Quşlar", "Tənbəl" və digər şeirləri bizə hələ uşaqlıq illərimizdən yaxşı tanışdır. Amma Səhhət hər zaman maarifçiliyə daha çox meyil göstərmişdir. O dövrdə Azərbaycanda məktəblərin əksəriyyəti ruhani məktəbi idi və orada yalnız islam və ərəb dili tədris olunurdu. Məktəblərdə nə humanitar fənlər, nə də təbiət elmləri tədris olunurdu.

Bir xalqı çökdürmək üçün onu silahla, topla-tüfənglə qırmağa ehtiyac yoxdur. Daha rahat yol var - savadsızlıq. Bütün addımlar cəmiyyətin savadsız olması üçün atılırsa, təhsil pula çevrilərsə savadsızlıq çoxalar, mütaliə azalar. Zəkalı, ziyalı insanlara hörmət və rəğbət azalar. Lazımsız və yersiz zarafatlara

gülüş çoxalar və ehtiyac artar.

Doğrudan da, bir millət olaraq tarixən çox zaman bizim böyük problemlərimizin kökündə həm də biliksizlik, savadsızlıq və təhsilsizlik dayanmışdır. Hətta bu gün də gündəlik həyatımızda qarşılaşdığımız naqisliklərin çoxunu, o cümlədən rəngarəng formalarda təzahür edən nadanlıqları, həm də elmsizlik və biliksizlik yaradır. Yuxarıda qeyd etdiyimiz, bu günümüzzlə belə səsləşən dahiyənə sözlərin müəllifi isə XX əsrin mürəkkəb tarixi və ictimai-siyasi şəraitində bütün zəkasını və enerjisini dogma xalqının maariflənməsinə, mədəni tərəqqisinə, mənəvi və fiziki sağlamlığı uğrunda mübarizəyə həsr etmiş Azərbaycan ədəbiyyatının sayılıb-seçilən simalarından olan, ölümündən 106 il ötməsinə baxmayaraq xalqımız tərəfindən bu gün də sevgi və hörmətlə anılan Abbas Səhhətdir. İstedadlı şair, poetik tərcümələr,

elmi-publisistik məqalələr müəllifi olan Abbas Səhhət həm də bütün qüvvəsini yaşadığı şəhərdə əhalinin sağlamlığı və savadlanması yolunda sərf edən fədakar həkim və yorulmaz müəllim kimi tanınırdı.

Abbas Səhhət Azərbaycan ədəbi-ictimai fikri tarixində hər şeydən öncə şair, tərcüməçi, şeir nəzəriyyəçisi və nasir kimi qalmışdır. Mürəkkəb, keşməkeşli şəraitdə şair özü-özünü vətən, millət üçün faydalı işlər görməyə səsləyir:

Qalx, oyan, cürət elə, rəd kimi fəryad et!
Bu fəlakətdə qalan millətinə imdad et!
Vətən uğrunda gərək şəxs fədakar olsun,
Belə mövsümdə yatan kimsələrə ar olsun!

Səhhət yoxsulluğun və mədəni geriliyin, hətta əsarətdə qalıb kölə kimi yaşamağın da başlıca səbəbini elmsizlikdə və maarifsizlikdə görürdü. Elmə, təhsilə, maarifə çağırış onun yaradıcılığından qırmızı xətt kimi keçir.

Şair azadlığı bəşəriyyətin ən gözəl mənəvi neməti hesab edir, bütün xalqların firavanlığını və xoşbəxtliyini onların azad-hürri yaşamasında görürdü:

A hürriyyət! A münfərid əməlim!
İştə sənsən səadəti bəşərin
Könlümdəki ən istəkli gözəlim,
Rəfahəti, fəlahəti bəşərin

Səhhətin azadlıq eşqi onun vətənə, yurda məhəbbət duyğuları ilə vəhdət təşkil edir. “Şişə çəksəz də diriylən ətimi, Atmaram mən vətəni millətimi” deyən şair vətən yolunda “can isar etməyə” hazır olan fədakar bir vətən aşığıdır. Abbas Səhhət fikrincə, əgər “Vətən insanları öz sinəsi üstündə, öz qoynunda bəsləyib, Vətən bütün şəxslər üçün anadır”sa, demək, Vətən uğrunda mübarizə etməli, milli şərəf və ləyaqətə, vətənpərvərliyə malik olmalıyıq.

Abbas Səhhətin vətənə həsr etdiyi şeirləri həqiqətən insanların, o cümlədən təhsilənlərin vətənpərvərlik hisslərini qüvvətləndirir, onlarda doğma yurdu sevmək, onun maddi və mənəvi sərvətlərinə görə iftixar hissi keçirmək, Vətənin müdafiəsinə hər an, hər zaman hazır olmaq, lazım gələrsə bu torpaq yolunda canını qurban vermək əzmində olmaq hissləri meydana gətirir

Vətən hər bir şəxsə xoş əhval, xoş ovqat yaradır:

Ey vətən, getmə ki, əldən gedəriz!
Biləriz fərz sənə xidmətin!
Nəqdi-can eşqinə isar edəriz,
İstəriz vəzi-fəlah heyətini!

Vətəninin ecəzkar gözəlliyini, füsunkar təbiətini böyük şövqlə tərif edən şair şeirlərində məmləkətinə dərin məhəbbət hissləri aşılayır:

Gözəl torpaq, gözəl ölkə, gözəl yer!
Dünya üzrə bimisli bibədəl yer!
Bu cür gözəl məmləkəti kim sevməz?..

A.Səhhət dövrünün bir sıra ziyalı insanları, o cümlədən o dövrdə Şamaxıda yaşayıb-yaratmış ziyalı insan, pedaqoq Cəmo Cəbrayılbəyli ilə dostluq münasibətlərində olmuşdur. Cəmo Cəbrayılbəyli yazırdı ki, Şamaxıda gimnaziya dərs deyərkən Abbas Səhhət “öz dərslərində rusca təhsil alan şagirdləri o dərəcədə maraqlandırmışdı ki, dəfələrlə müraciət edib dərslərdən xaric vaxtlarda da onu dinləmək, onun şirin nitqini, gözəl şeirlərini eşitmək istəyirdilər”.

S.Mümtaz adına Dövlət Ədəbiyyat və İncəsənət Arxivində A.Səhhətin öz dəsti-xətti ilə ərəb

qrafikasında dostu Cəmo Cəbrayılbəyliyə yazdığı, 9 mart 1915-ci il tarixi ilə qeyd olunmuş mənzum məktubu qorunub saxlanılır.

Ey sevgili yavərim Cəmo bəy!
İstəkli bəradərim Cəmo bəy! -

misraları ilə başlayan şeirdə şair dostunu qış fəslinin bitməsi, təzə ilin başlanması münasibətilə təbrik edir. Sərt, şaxtalı qışın, şiddətli küləklərin, acı boranların, tutqun, qara, qəliz dumanların təbiətə, torpağa, ağaclara, çiçəklərə, bağ-bostana vurduğu ziyanları poetik dillə qələmə alan A.Səhhət Novruzun, baharın gəlişini böyük müjdə ilə xəbər verir. “Novruz böyük rəşadət etdi, Qış ordusunu vurub dağıtdı” deyən şair şeirin sonunda dostuna müraciətlə yazır:

Yaz gəldi, necə qış oldu bərbad,
Sən də olasan cahanda dilşad!
Var bircə təvəqqöüm də səndən:
“Əhbabə salam eylə məndən”.

Cəmi 3 il sonra, 1918-ci ildə erməni vəhşiliyindən qurtarmaq üçün Sabirabada, oradan da Gəncəyə köçən şair yatalaq xəstəliyindən dünyasını dəyişir. Onun işıqlı amalları isə daim qəlblərdə yaşayır və sevgi ilə anılır.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Mehdiyev A. Xatirələr. Bakı: 1968, 153 s.
2. Abbas Səhhət. Əsərləri 2 cildə. 2-ci c. Bakı: Azərnəşr, 1976.
3. İsayev N. Abbas Səhhət və xalq maarifi. Bakı: Nurlan, 2001.
4. İnternet məlumatları.
5. www.anl.az
6. www.clb.az